

PAPER DETAILS

TITLE: Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin FOB Satislarda Sigorta Menfaatine Iliskin E. 2017/682 - K. 2018/8066 Sayili Kararının Degerlendirilmesi

AUTHORS: Tekincan Akif KARAARSLAN

PAGES: 160-175

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3066887>

YARGITAY 11. HUKUK DAİRESİNİN FOB SATIŞLARDA SİGORTA MENFAATİNE İLİŞKİN E. 2017/682 - K. 2018/8066 SAYILI KARARININ DEĞERLENDİRİLMESİ*

The Evaluation of the Decision of the 11th. Civil Chamber of Court of Cassation
Regarding Insurance Interest in FOB Sales Numbered E. 2017/ 682 - K. 2018/8066

Tekincan Akif KARAARSLAN*

ÖZ

Sigorta sözleşmelerinin konusu menfaattir, menfaat ise sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesiyle teminat altına almak istediği şey ile arasında belirli bir değer ilişkisini ifade eder. Milletlerarası ticaret hukukunda satım sözleşmelerine eklenen FOB ise satıcı ihracatçının alıcı ithalatçının belirlediği gemiye yükü teslim etmesi şeklini düzenleyen bir teslim şeklidir. Bu tür satışlarda hasar satıcının yükü gemiye teslimiyle birlikte alıcıya geçtiğinden sigorta edilecek menfaat teslimi kadar satıcıya teslimden sonra ise alıcıya aittir. Bu nedenle INCOTERMS 2020 kuralları isabetli olarak satıcıya sigorta sözleşmesi yaptırma yükümlülüğü getirmemiştir. Lakin satıcı kendi ad ve hesabına sigorta sözleşmesi akdettiye bu durumda sigorta sözleşmesinin geçerliliğine menfaat unsurunun varlığına bakılarak karar verilmesi gerekecektir. Şayet sigorta sözleşmesinin konusu olan menfaat unsuru eksikse bu durumda satıcının yaptırdığı sigorta sözleşmesi geçersiz sayılacak, satıcıya sigorta tazminatı ödenmişse ödenen bu tazminat lütf ödemesi olarak adlandırılacak ve sigorta ettirenin halefiyet hükümlerine dayanmasına engel olacaktır. Ancak Yargıtay önüne gelen davada FOB teslim şekilli bir satışta sigorta menfaatini bedel ödenme ölçütüne göre değerlendirmiş ve buna dayalı olarak

* **Gönderi:** 07.04.2023 - **Kabul:** 04.06.2023 | **Received:** 07.04.2023- **Accepted:** 04.06.2023.

* Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Deniz Hukuku Ana Bilim Dalı, Kırklareli, Türkiye ✉
akifkaraarslan@klu.edu.tr • ORCID 0000-0001-5594-0380.

Atıf Şekli / Cite As: KARAARSLAN, Tekincan Akif (2023). Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin FOB Satışlarda Sigorta Menfaatine İlişkin E. 2017/682 - K. 2018/8066 Sayılı Kararının Değerlendirilmesi. ÇÜHAD, (3), 160-175.

İntihal / Plagiarism: Bu makale bir intihal engelleme yazılımı aracılığıyla denetlenmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been checked via a plagiarism prevention software and reviewed by at least two referees.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

başka bir sonuca varmıştır. Çalışmada önce Yargıtay’a teşmil etmiş FOB teslim şekilli uyumsuzluk kararına yer verilecek ardından da menfaat kavramıyla beraber şahsi kanaatimiz açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: FOB Satış, Milletlerarası Ticaret Hukuku, Sigorta Menfaati, Menfaat Eksikliği, Deniz Aşırı Satışlar, Deniz Ticareti Hukuku.

ABSTRACT

The subject of insurance contracts is the interest, and the interest refers to a certain value relationship between the insurer and the thing that the insurer wants to cover with the insurance contract. FOB sales, on the other hand, is a form of delivery that doesn’t regulate the way the seller exporter delivers the cargo to the ship determined by the buyer importer. In such sales, since the damage passes to the buyer with the delivery of the cargo to the ship by the seller, the interest to be insured belongs to the seller until delivery and to the buyer after delivery. For this reason, the INCOTERMS 2020 rules did not impose an obligation on the seller to conclude an insurance contract. However, if the seller has concluded an insurance contract in his own name and account, in this case, the validity of the insurance contract will have to be decided by looking at the existence of the interest element. If the element of interest, which is the subject of the insurance contract, is missing, then the insurance contract concluded by the seller will be deemed invalid, and if insurance compensation is paid to the seller, this compensation will be called a favour payment and will prevent the insurer from relying on the subrogation provisions. However, the Court of Cassation has evaluated the insurance interest according to the criterion of payment of price if it is a FOB delivery type sale and reached a different conclusion based on this. In this study, firstly, the decision of the Court of Cassation on the FOB delivery type dispute will be given and then the concept of interest and personal conviction will be explained.

Keywords: FOB Sales, International Trade Law, Insurance Interest, Lack of Interest, Overseas Sales Maritime Law.

I. YARGITAY 11. HD’NİN T. 19.12.2018, E. 2017/682 - K. 2018/8066 SAYILI KARARI¹

“Davacı vekili, müvekkilinin dava dışı... İth. İhr. Ltd. Şti. ile nakliyat emtia sigorta poliçesi yaptığını, poliçeye konu olan malların Türkiye’den Rusya’ya taşınmasının teminat altına alındığı, sigortalı emtianın içinde bulunduğu konteynerlerin varış yerinde yapılan tespitinde boş olduğunun belirlendiği, 14.07.2011 tarihinde ihraç edilecek malların yüklenmesi için... firmasından konteyner alındığı, emtianın bu konteynere yüklendiğini, konteynerin Marport’tan

¹ <https://mevzuat.kararara.com/viewtopic.php?t=116183>, (E.T. 26.01.2023).

deniz yoluyla taşındığını, Rus Gümrüğü'nde emtiaya rastlanmadığını, müvekkilinin poliçe nedeniyle sigortalısına 24.08.2011 tarihinde 18.723,97 TL ödediğini ve haklarına halef olduğunu ileri sürerek, bu tutarın ödeme tarihinden itibaren işleyecek avans faiziyle davalılardan tahsilini talep etmiştir.

Davalılar davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, iddia, savunma ve tüm dosya kapsamına göre davanın kısmen kabulüne dair verilen karar davalı ... SA'ya izafeten .. vekilinin temyizi üzerine Dairemizce onanmıştır.

Davalı .. SA'ya izafeten .. vekili bu kez karar düzeltme talebinde bulunmuştur.

1-) Dava, nakliyat emtia sigorta poliçesinden kaynaklanan rücuen alacak istemine ilişkindir. Somut olayda; dava dışı İth. İhr. Tekstil San. Ve Tic. Ltd. Şti. tarafından Rusya'ya ihraç edilen mallar için davacı tarafından nakliyat emtia sigorta poliçesi yapılmıştır. Varma yerinde yapılan kontrollerde malların taşındığı konteyner içerisinden çalındığı, gümrük yetkilileri tarafından tespit edilip buna ilişkin tutanak tutulmuş, davacı tarafından yapılan ekspertiz çalışmaları neticesinde sigortalıya hasar bedeli ödenerek taşımayı yaptığı belirtilen davalı şirketler aleyhine rücuen alacak davası açılmıştır. Mahkemece yapılan yargılama neticesinde malların limandan sonra yapılan karayolu taşıması işinin sigorta kapsamında kalmadığı, hasarın deniz taşıması sırasında meydana geldiğine dair tespit ve değerlendirmelerde bir isabetsizlik bulunmamaktadır. Ancak; dosya içerisinde yer alan sigortalı satıcı tarafından düzenlenen ve hasara konu malların da içerisinde yer aldığı faturadan satış sözleşmesinin FOB satış usulüne göre yapıldığı anlaşılmaktadır. FOB satış usulünde ihracatçı, sözleşmede belirtilen tarihte alıcı tarafından belirlenen limanda geminin güvertesinde malı teslim ederek o andan itibaren oluşacak masraf ve riskleri ithalatçıya devreder. İhracatçı, ihracat ile ilgili formaliteleri yerine getirerek liman ve yükleme masraflarını da karşılamak zorundadır. Davacı tarafından rücu ilişkisine dayanak gösterilen poliçede sigortalı malın ihracatçısı ... İth. İhr. Tekstil San. Ve Tic. Ltd. Şti. olup yapılan ekspertiz incelemesi sonrasında da hasar bedeli bu şirkete ödenmiştir. Bu açıklamalar uyarınca uyuşmazlığın çözümünde sigortalı şirket tarafından ihraç edilen malların satış bedelinin sigortalı tarafından tahsil edilip edilmediği önem arz etmektedir. Şöyle ki; ihracata konu malların bedelinin peşin tahsili halinde FOB satış sözleşmesi uyarınca sigortalı malların taşımayı yapacak geminin güvertesine yüklenmesi anından itibaren taşınan malın tüm hasar ve yararı alıcıya geçeceğinden taşıma nedeniyle ihracatçı konumundaki dava dışı sigortalının sigorta ettirilebilir bir menfaati bulunmayacak ve dolayısıyla sigortalıya yapılan ödeme hatır ödemesi niteliğinde olacaktır. İhraç edilen malların bedelinin tahsil edilememiş

olması halinde ise sigortalının malın teslimine ilişkin yükümlülüğü çerçevesinde alıcıya teslim kadar sigortalanabilir bir menfaati bulunduğundan yapılan ödeme geçerli bir ödeme kabul edilecek bu doğrultuda taşıyıcıya ve/veya onun sorumluluk sigortacısına rücu edilebilecektir. O halde mahkemece, açıklanan bu hususa ilişkin araştırma ve değerlendirme yapılmadan eksik hüküm tesisi doğru olmamış davalı .. SA'ya izafeten ... vekilinin anılan yöne ilişkin karar düzeltme itirazlarının kabulüyle Dairemizin 21.11.16 tarihli 2015/11819 Esas, 2016/8979 karar sayılı onama ilamının kaldırılarak, yukarıda anılan gerekçeyle mahkeme kararının bozulmasına karar vermek gerekmiştir.

SONUÇ: Yukarıda (1) ve (2) numaralı bentte açıklanan nedenlerle davalı ...SA'ya izafeten ...vekilinin karar düzeltme isteminin kabulüyle dairemizin 21.11.2016 tarihli 2015/11819 Esas, 2016/8979 Karar sayılı onama ilamının kaldırılarak hükmün adı geçen davalı yararına **BOZULMASINA** karar verilmiştir”.

OLAY: Dava TTK'nın muhtelif maddelerinde düzenlenmiş olan sigortacının sigortalısına ödediği sigorta tazminatının, zarar sorumlularından yahut sigortacılarından tahsiline yönelik rücu davasıdır. Dava konusu uyuşmazlıkta ihracatçı satıcı ile ithalatçı alıcı arasında satış sözleşmesi düzenlenmiş ve FOB teslim usulüne tabi olduğu kararlaştırılmıştır. Mallar konteynerlere yüklenerek limanda alıcının belirttiği gemiye yüklenmiş ancak varma limanında konteynerlerde yer alan mallar çalınarak ziyaa uğramıştır. Davacı sigorta şirketi, dava dışı sigortalısına aralarındaki nakliye sigorta sözleşmesine dayalı olarak sigorta tazminatını ödemiştir. Sigorta tazminatını ödeyen sigorta şirketi, zarar sorumlularına rücu davası açmıştır.

YARGITAYIN GÖRÜŞÜ: Yargıtay, ihracatçı tarafından FOB satış türüne istinaden yapılan sigorta sözleşmesinde, malların alıcının belirlediği gemiye tesliminden sonra sigorta ettirilebilir menfaate sahip olup olmadığını bedeli tahsil edip etmediğine göre belirlemiş ve bedeli tahsil etmediği durumlarda sigortalanabilir bir menfaate sahip olduğunu kabul ederek, kararı bozmuştur.

KANAAT: Söz konusu olayda sigortalanabilir menfaate sahip olmadığı konusunda ilk olarak menfaat kavramı ve sigortalanabilir menfaatin hukuki niteliği açıklanmalıdır.

II. DEĞERLENDİRME

A. Menfaat Kavramı ve Tanımı

Sigorta menfaati, bir kişi ile bir malvarlığı arasında, sigorta sözleşmesinde teminat altına rizikonun gerçekleşmesi sonucunda, maddi zarara uğrama ihtimali olan her türlü hukuki ilişki olarak adlandırılır². Menfaat riziko gerçekleştiğinde sigorta korumasından kimin yararlanacağını belirlenmesinde ayırıcı bir unsurdur³. Aynı zamanda belirtmek gerekir ki her türlü zarara uğrama ihtimali sigorta ettirilemez, söz konusu olacak menfaat ekonomik⁴ ve hukuken geçerli⁵ bir menfaat türü olmalıdır.

Sigorta korunmasından yararlanmak için bir menfaatin aranması şartı insan hayatı üzerinde bahis ve kumarla birlikte sigorta konusu olan malın yok edilmesini bertaraf etme amacıyla getirilmiştir⁶. Aranan menfaat kavramı İngiliz hukukunda “*Lucena v Craufurd*” davası ile ilk ve tam olarak tanımlanmıştır. İlgili dava sonucu verilen kararda menfaat sigortalının

² KENDER, s. 236; BOZER, s. 76; YAZICIOĞLU, ŞEKER ÖĞÜZ s. 75; SAYHAN, s. 41; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s. 146; ÇEKER, s. 64. Kanaatimizce kanun koyucu menfaat kavramını her ne kadar genel hükümlerde başlık altına almış olsa da meblağ sigortalarında zarar sigortalarında olduğu gibi bir menfaatten bahsetmeye imkân yoktur. *Ünan* ise meblağ sigortalarında menfaat kavramının kullanılmasını eleştirmektedir. Zira yazara göre Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde menfaat değil izin koşulu aranmaktadır (ÜNAN, Cilt I, s. 84).

³ CEBE, s. 400.

⁴ Ekonomik olmaktan maksat para ile ölçülebilen bir değer ifade etmesidir. SAYHAN, s. 84; ULAŞ, (Sigorta) s. 43.

⁵ Sigorta Konusu oluşturan hukuken geçerlilikten kasıt meşru, kanuna uygun ve ahlaka aykırı olmaması anlamına gelmektedir (SAYHAN, s. 87). Örneğin organ kaçakçılığı sırasında verilen zarara karşılık sigorta sözleşmesinin yapılması hukuka aykırıdır (ÜNAN, Cilt I, s. 57).

⁶ THOYTS, s. 25; KARA, s. 30; VAUGHAN, VAUGHAN s. 169. Günümüzde ise menfaat sigorta sözleşmelerini bahis ve kumardan ayırmaktan ziyade parasal getiri amacıyla malın yok edilmesini yahut suç işlenmesini önlemek amacıyla aranmaktadır (STEMPEL, SWISHER, KNUTSEN, s. 503; KARA, s. 93); Esasen 18. yy’da, insanların hayatı üzerine oynanan bahis sonucunda açık bir şekilde düşmanlık içeren bir ortam ortaya çıkmıştır (SWISHER, s. 711). Kumar ve bahsin kamu düzenini bozup insanların malvarlıklarını ve hayatını tehdit etmeye başladığından ve bu durumun sigorta sözleşmeleriyle ilişkilendirilmesinden dolayı İngiliz hukukunda 1774 yılında yürürlüğe koyulan Hayat Sigortaları Kanunu yürürlüğe sokulmuştur. Bu düzenleme ile İngiliz hukukunda menfaat sigorta sözleşmelerinin zorunlu unsuru haline getirilmiştir (CLARKE, BURLING, PURVES, s. 116). Kanun metninde amaç “ Tecrübeler ile sigortalının menfaati olmamasına karşın hayat sigortası yaptırmasının zararlı sonuçları olduğunun tespitinin ardından, hayat üzerine yapılan sigortaları düzenlemek ve sigortalanan kişinin yaşamı veya ölümü üzerinde menfaati olanlar hariç olmak üzere diğer sigortaları engellemek” şeklinde hüküm altına alınmıştır (<https://www.legislation.gov.uk/apgb/Geo3/14/48/introduction?view=plain#commentary-c9186251>). Ancak Hayat Sigortaları Kanunu’nun sadece hayat sigortalarına uygulanacağı düşünülse de uygulama her sigorta sözleşmesini kapsam içine alacak şekilde oluşmuştur (ATMEH, s. 99, <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/njilb/vol32/iss1/3/>). Türk hukukunda ise menfaatin tarihi gelişimine bakıldığında hem cumhuriyet sonrası ilk ticaret kanunumuz olan 856 sayılı Ticaret Kanunu, hem 1956 tarihli Ticaret Kanunu hem de 6102 sayılı TTK’da menfaat sigorta sözleşmelerinin geçerliliği bakımından hüküm altına alınmıştır (TOPSOY, s. 138).

sigorta konusu şeyin avantajlarından yararlanması veya oluşan zarardan etkilenmemesi olarak adlandırılmıştır⁷.

Konumuz bakımından mal sigortalarında menfaat şartı ise yukarıdaki tanımla birlikte değerlendirildiğinde sigortalının sigorta ettirilen mal üzerinde hukuken korunan ve ekonomik bir menfaat ilişkisini ifade etmektedir⁸. Özetle menfaat, teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi nedeniyle sigortalanan mal üzerinde ortaya çıkan zarar yani, sigortalının malvarlığının aktifinde ortaya çıkan azalmadır⁹.

B. Fob Teslim Şekilli Satışlar

Avrupa’da sanayi devrimi sonrası hammadde ihtiyacının artması ve sonraki dönemlerde düzenli hat tarifelerinin başlamasıyla beraber deniz aşırı haberleşmenin gelişmesi, deniz aşırı satıcı ve alıcının da üstlendiği rolleri değiştirmiştir. Emtiaları yüklemek için gemiyi tutan alıcının, gemiyle birlikte yolculuğa çıkmaktan ziyade, satıcıya, malları kendisinin bulduğu bir gemiye yükleme talimatı vermesini yeterli hale getirmiştir. Bu gelişmelerden sonra taşımayı üstlenen taşıyanı belirleme, taşıma ücretini ödeme ve gemiyi ismen ve fiziken tayin etme alıcının görevleri haline gelmiştir. Satıcı ise malları yükleme limanında gemide teslim etmekle borcunu ifa etmiş sayılmış, böylece taşıma sırasındaki riskler alıcıya geçmiş ve FOB teslim tipli satışlar uygulanmaya başlanmıştır¹⁰. Bu teslimde satıcı ihracatçı malları sigorta ettirmesine gerek kalmaksızın, geminin küpeştesinde teslim etmekle mükelleftir. Alıcı ithalatçı ise FOB teslim şeklinde malları sigortalamakla yükümlü olup, satıcı ihracatçıya da ayrıca geminin adı, yükleme limanı gibi gerekli bilgileri iletmekle yükümlüdür. Satıcı ihracatçı, alıcı tarafından malların hangi gemide taşınacağı bilgisine ulaştıktan sonra, emtiayı alıcının belirtmiş olduğu

⁷ Lucena v Craufurd (1806) 2 B&P (NR) 269, HL, (<https://lawexplores.com/insurable-interest/>) (E. T. 02.04.23). Söz konusu olayda Fransa ile savaş halinde olan İngiltere, Fransa’nın işgali altında olan Hollanda gemisine Kraliyet Komisyonu aracılığıyla İngiliz limanlarında getirilme şartıyla el koymuş ve gemileri sigortalatmıştır, ancak gemi yolda yüküyle beraber kaybolduğundan, yüksek mahkeme ise gemiler henüz Londra’ya gelmemiş olduğundan hareketle komisyonun sigortalananabilir bir menfaati olmadığına karar vermiştir. Bu kararda menfaatin varlığı için farklı iki yorum türü geliştirilmiştir. İlk yorum sigorta sözleşmesinden faydalanacak olan sigortalı ile sözleşmenin konusu olan mal arasında hukuken korunan bir ilişki bulunmalıdır. Diğer yorum ise, taraflar arasında ekonomik beklenti oluşturacak bağın varlığıdır. Lord Eldon hukuki yararı üstün tutmuş, Lawrence J. ise ekonomik bağı üstünlük tanımıştır. Lawrence menfaat için mülkiyetin varlığını aramamış, rizikonun gerçekleşmesi ile zarara uğrayanların menfaat sahibi olduğunu belirtmiştir. Eldon ise salt ekonomik zararın kamu düzenini bozacağını dile getirmiş ve sigortalı ile sigorta konusu mal üzerinde hukuken korunan bir menfaatin varlığını aramıştır (HODGIN, s. 56; KARA, s. 50).

⁸ ÜNAN, Cilt II, s. 2. Bahsetmek gerekir ki mal sigortalarının kaleme alınmasındaki yegâne amaç sigorta hukukunun da temel prensibi olan sigorta ettirenin uğrayacağı zararın sigortacı tarafından tazmin edilmesi ilkesidir (SAYHAN, s. 80).

⁹ ÜNAN, Cilt II, s. 89, ÇEKER, s. 99; KENDER, s. 208.

¹⁰ TODD, s. 6.

gemiye yükleyecektir. İlgili emtianın gemiye yüklemesiyle birlikte satıcı ihracatçı, alıcı ithalatçıya yüklemeyi tevsik eden bir belge vermekle yükümlüdür¹¹. Alıcı yükleme belgesinin kendisine verilmesinden sonra satış bedelini ifa yükümlülüğü altına girmektedir¹².

C. Somut Olay Bakımından FOB Teslimde Menfaat Şartının Değerlendirilmesi

Söz konusu olayda taraflar arasında satışta FOB teslim şeklinin kullanılacağı kararlaştırılmıştır¹³. İlgili bu teslim şekli ihracatçı satıcının alıcı ithalatçıya malları, yükleme

¹¹ FOB teslimin kararlaştırıldığı satış sözleşmelerinde emtianın taşınması deniz yoluyla gerçekleşeceğinden dolayı satıcının sunacağı teslim kanıtının konişmento olması muhtemeldir. Emtianın taşıyana INCOTERMS A4 gereği teslim edilmiş olduğu yükleme konişmentosu varlığı ile kanıtlanmaktadır, çünkü yükleme konişmentosu emtianın gemiye yüklendiğini ispat etmektedir. Ancak tesellüm konişmentosu düzenlendiyse bu konişmentonun düzenlenmiş olması halinde ise, malların ne zaman ve hangi gemiye yüklendiğine dair şerh konulmuş olmadıkça alıcı ithalatçının yüklemenin satıcı tarafından belirtilen tarihte yapılmadığını her türlü delille ispat edebilmesi kabul edilmelidir (SEVİNÇ, s. 105; ERDEM, s. 60, ÇAĞA, KENDER, s. 65). Düzenlenen bu konişmento FOB satışlarda yüklemeyi takip eden süreçte hemen alıcıya teslim edilmemekte teslim vesaik mukabili ödeme yahut akreditifle ödemede olduğu gibi, satış bedelinin ödenmesi anına kadar geciktirilmektedir (ERDEM, s. 59). Belirtmek gerekir ki konişmentonun tesliminin geciktirilmesi emtianın mülkiyetinin satıcıda kalmasına yol açmaz, FOB teslim tipinde mülkiyet teslimle beraber alıcıya geçmektedir (SEVİNÇ, s. 106; ERDEM, s. 43). Şayet taraflar elektronik haberleşme yöntemlerini kullanmak istiyorlarsa bu durumda söz konusu yükümlülük, eşdeğer bir elektronik bilgi değişim mesajı ile de yerine getirebilir (RAMBERG, s. 100).

¹² BRÄNDLE, s. 41; MACLNTYRE, s. 325, HAAGE, s. 165. Gemi yükleme limanına geldikten sonra satıcı ihracatçı, taşıyan ile alıcının ad ve hesabına bir navlun sözleşmesi yapmakta ve ardından emtiayı gemide taşıyana teslim etmektedir (ERDEM, s. 50). FOB teslimde, ticari FOB teriminin ardına yükleme limanı olan limanın adı belirtilmektedir. “FOB İstanbul” olarak kararlaştırılan teslimde, satıcı ihracatçı emtiaları alıcının tayin ettiği gemiye İstanbul Limanında teslim etmekle mükelleftir. Uygulamada ise çok zaman taraflar geminin tayin edileceği zamanı sözleşme üzerinde kararlaştırmaktadır. Şayet sözleşmede bu konuda bir açıklık bulunmuyorsa taşımayı yapacak olan gemi, en geç yükleme için öngörülen tarihten önce tayin edilmek zorundadır. Yapılan tayin her halde satıcının belirtilen ve makul süre içerisinde malları yüklemesine imkân verecek zamanda yapılmalıdır (ERDEM, s. 76; BAĞRIAÇIK, s. 106). Satıcı ihracatçı da emtiayı alıcının hesabına aktarmakta olup konişmento, taşıyan tarafından satıcının emrine olarak düzenlenmektedir (SELMANN, s. 27). Satıcı ihracatçının emtiayı gemide teslim etmesi durumunda, taşıyıcı tarafından yükleme belgesi verilmektedir. Satıcı ihracatçı da bu belgeyi alıcıya iletmektedir. Yükleme belgesi alıcıya mallar üzerinde mülkiyet hakkı vermektedir (MACLNTYRE, s. 325). Bu teslim şeklinde sigorta alıcı tarafından yaptırılmaktadır. Ancak satıcının, masrafı alıcıya ait olmak üzere malları alıcının nam ve hesabına sigorta ettirmesi mümkündür (ERDEM, s. 50). Alıcının, yükleme limanında temsilcisi veya acentesi olmaması durumunda, alıcı satıcıya taşıma sözleşmesini ve sigorta sözleşmesini yaptırmaya yetki vermektedir. Satıcı bu durumda alıcının ad ve hesabına sözleşmeleri yaptırmakta, yapmış olduğu masrafları ise alıcıdan tahsil etmektedir. Ancak tarafların taşıma ve sigorta sözleşmesi yaptırmayı satıcıya asli borç olarak yüklemeleri durumunda FOB teslim şekli söz konusu olmayacaktır bu durumda, CFR yahut CIF teslim şeklinden söz edilmektedir (ERDEM, s. 57). Zira belirtmek gerekir ki FOB teslimde satıcı ihracatçının asli borcu, emtiayı alıcı ihracatçıya kararlaştırılan limanda teslim etmektir. Satıcının limanda malları almak için bir geminin hazır olduğunu görmekle yükümlü olup, malların gemiye tesliminden sonra ise mallara ne olacağı hususu satıcının ilgi alanı dışında kalmaktadır. (BIG, PENFOLDD, s. 136; MACLNTYRE, s. 324).

¹³ FOB satış türü “Free On Board” (Gemide Masrafsız Teslim) ifadesinin kısaltılmış halidir, söz konusu bu satış türü milletlerarası ticarete tacirler arasında çok yaygın olmakla birlikte sadece deniz yolu ve iç su taşımalarında kullanılmaktadır (INCOTERMS 2020, s. 103; SEVİNÇ, s. 95; ERDEM, s. 49; KÖKSAL, s. 95; ERCAN, s. 1196). *Chuah*’ın belirttiği üzere FOB teslimli satışlar özellikle İngiltere’de milletlerarası ticarete 150 yıldan fazla zamandır kullanılan bir teslim şeklidir (CHUAH, s. 77). Bu teslim tipinde satıcı yükleme masraflarını üstlenmektedir. Özellikle satılanın limana getirilmesi, limanda koruma ve elden geçirme masrafları, liman vinci masrafları, zorunlu muayene, kontrol masrafları ve malların sayma ve tartma masrafları da bu kapsamdadır. Yine ihracat için gümrük masrafları satıcı ihracatçının üzerindedir (ERDEM,

limanında alıcı tarafından belirlenen ve bildirilen gemiye teslim etmesi gerektiğini düzenlemektedir. Söz konusu olan bu malların gemiye teslimiyle birlikte artık tüm zıyayı ve hasar alıcıya geçmektedir¹⁴.

Tanımdan ortaya çıktığı üzere bu tür satışlarda alıcı gemiyi ve limanı belirlemekte, satıcı ihracatçı ise söz konusu emtiaları bu gemiye yüklemektedir¹⁵. Emtialar gemiye teslim anına kadar hasar ve yarar satıcının üzerinde olmakta, emtialar gemiye teslim edildikten sonra¹⁶ ise hasar ve yarar alıcı üzerine kalmaktadır¹⁷. Bu nedenle teslimeteye kadar sigorta ettirilecek menfaat satıcı ihracatçı, teslimden sonraki safhada ise alıcı ithalatçı üzerinde olacaktır¹⁸. Bu husus ise

s. 63; ÇALIŞKAN, s. 236). Bu teslimli satışlarda alıcının satış bedelini ödeme borcu, satıcının alıcı tarafından belirlenmiş olan gemiye malları teslim etmesi anında muaccel olmaktadır (ERDEM, s. 73).

¹⁴ Hasarın geçmesin; sözleşmenin akdedilmesi ile ifası arasında, satılanın, taraflara yüklenemeyen, tarafların sorumlu olmadığı bir nedenle zayı olması veya hasara uğramasıdır. Özetle hasarın geçmesi, satılana meydana gelen değer azalmasının sonuçlarından hangisi tarafın sorumlu olacağını belirler. (TANDOĞAN, s. 106). Milletlerarası satım sözleşmelerinde hasar, fiziksel kayıp, bozulma veya satılan malda zarar ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Söz konusu olan bu durumlarda hasarın tarafların hareketleri neticesinde veya ihmallerinden doğmayıp, irade dışında meydana gelmesidir. Hasar kapsamına hırsızlık, deniz suyu veya malların kalitesini etkileyen aşırı ısınma, bozulma, buharlaşma, kötü istifleme veya taşıyıcının dikkatsiz davranışları da girmektedir (VALIOTI, s. 8). Belirtmek gerekir ki hasarın alıcıya geçmesi bakımından mülkiyet şartı aranmamaktadır zira burada hasar malların mülkiyeti devreden konişmento alıcıya teslim edilmeden önce alıcıya geçmektedir (RAMBERG, s. 98). İstisna bir durum olarak alıcı ithalatçının, satıcı ihracatçının malları teslimi için yükleme zamanını, geminin tayini gibi işlemlerin yerine getirmemesi veya malların teslim alınması hallerinde, mallara ilişkin hasarın teslimden önce alıcıya geçmesi söz konusu olabilecektir (ÇALIŞKAN, s. 250). Ayrıca hasarın alıcı ithalatçıya, mülkiyetin intikalinden sonra geçeceği kuralı FOB teslimde uygulama olanağı bulamamaktadır. FOB teslimde hasar emtianın gemiye tesliminden itibaren alıcıya geçmiş olacağından, mülkiyet henüz alıcı ithalatçıya geçmemiş olsa dahi hasar alıcıya geçecektir (VALIOTI, s. 28). Yargıtay 11. HD'de E. 5569 K. 6086 T. 10.11.1987 kararında malların gemiye salimen tesliminden sonra hasarın alıcıya geçeceğini kabul etmiştir (www.kazanci.com.tr, E.T. 06.04.2023).

¹⁵ FOB teslim şeklinde satılan emtianın gemiye teslimiyle amaçlanan husus alıcı ithalatçının malik kılınmasıdır. Bu teslim tipinde navlun (taşıma) sözleşmesi alıcı ithalatçı tarafından yapılır; bu durumda alıcı ithalatçı navlun sözleşmesi bakımından taşıtan sıfatına sahiptir. Burada satıcı ihracatçı ise yükleten durumundadır (ÇAĞA, KENDER, Navlun, s. 5). Türk ve Alman hukukunda yükleten temsilciden farklı olarak, taşıtanın sahip olduğu bir takım hak ve yetkilerle donatılmıştır. Söz gelimi yük ancak yükletenin muvafakatı olmadan güverteye yüklenemez; yine yükleten şahıs emtiayı, kaptana teslim ettikten sonra, emtia için konişmento düzenlenmesini talep etmek ve böylece gönderileni tayin ve yükü geri alabilmek gibi tasarruf yetkilerine de sahip olmaktadır (ÇAĞA, KENDER, s. 4). Yükleten sıfatına sahip olmanın milletlerarası ticarete ortaya çıkardığı en önemli durumlardan biri de tasarruf yetkisi etkisini ortaya çıkarmasıdır, FOB teslimde yükleten durumunda olan deniz aşırı satıcı ihracatçıların gönderdikleri emtianın satış bedelini teminat altına almaktadır zira yükletenin tasarruf yetkisine dayanarak taşımayı durdurabilecek, yükü geri alabilecek, yükün başkasına teslimini talep edebilecek yahut belirtilen yerden başka bir limana indirilmesine karar vererek deniz aşırı satışın bedelinin ödemesini garanti altına almış olacaktır (ERDEM, s. 178; KENDER, ÇETİNGİL, s. 96).

¹⁶ Teslim şekli olan FOB'da "O" harfi "on board" yani güvertede anlamına gelmektedir. Satıcı ihracatçı malları geminin bordasında teslim etmiş sayılmaktadır. Satıcı yüklemeyi gerçekleştirmeli, yükleme masraflarını üstlenmelidir. Mallar gemiye yerleştirildikten teslim yükümlülüğü yerine getirilmiş olacaktır, daha sonra satıcı ihracatçı A10 kuralı gereğince alıcı ithalatçıya malların teslim edildiğine dair bir bildirimde bulunacaktır. Belirtmek gerekir ki bu teslim tipinde satıcının istifleme işlemlerini yerine getirme yükümlülüğü bulunmamaktadır (SEVİNÇ, s. 96; INCOTERMS 2020, s. 105).

¹⁷ EKŞİ, s. 193; REUVID, SHERLOCK s. 192; DOĞANAY, s. 250.

¹⁸ ÜNAN, Cilt VII, s. 85. Ünan'ın isabetle belirttiği üzere burada alıcının ithalatçının malı reddetmesi sonucu mal üzerindeki hakkın satıcı ihracatçıya geri dönmesi durumunda mal üzerinde geçmişe etkili menfaatin

FOB teslimi, boşaltma yerinde teslim şartlı olarak yapılan teslim şekillerinden de ayıran en önemli noktadır. Zira boşaltma yerinde teslim şartıyla yapılan milletlerarası satımlarda, emtianın gemiye yüklenmesinden varma yerine sağlam bir şekilde ulaşmasına kadar arada geçen süre içerisinde meydana gelebilecek olan hasara satıcı katlanmaktadır¹⁹. Sonuç olarak FOB teslimde emtianın gemiye yüklenmesi sırasında iskeleye veya suya düşmesi durumunda sorumluluk satıcı ihracatçıda olacaktır. Ancak malların geminin güvertesine düşmesi durumunda sorumluluk alıcıya ait olacaktır²⁰.

D. Sigorta Sözleşmelerindeki Menfaatin Eksikliği

Sigorta sözleşmelerinde menfaat eksikliği sözleşme akdedilirken var olabileceği gibi sözleşmenin kurulmasından sonra da ortaya çıkabilir²¹. Konumuzun sınırı bakımından sigorta sözleşmelerinin akdedilmesi esnasında var olan menfaat eksikliğinin yaptırımı bu bölümde incelenmesi uygun görülmüştür. Şayet sigorta sözleşmesinin akdedilmesi sırasında menfaat eksikse sigorta sözleşmesi TTK m. 1408 uyarınca geçersiz olacaktır ancak geçersizlik yaptırımından ne anlaşılması gerektiği açık değildir²². Her ne kadar gerekçede bu geçersizlik yaptırımının yokluk ile sakat olduğu ifade edilse de kanaatimizce sözleşmenin akdedilmesi esnasında menfaatin eksikliği durumunda başlangıçtaki objektif imkânsızlık söz konusu olacaktır²³. Böylece sigorta sözleşmesi kesin hükümsüz olacak beyana yahut dava açmaya gerek kalmadan sigorta sözleşmesi geçersiz olacak, herkes tarafından ileri sürülebilecek ve

varlığı yani taşıma sırasında meydana gelecek olan emtianın zayi olması ya da hasara uğraması durumlarında satıcının ve satıcının istemini karşılayacak olan sigortacının ekonomik bir zarara uğrayacağı ifade edilebilir; ÜNAN, Cilt VI, s. 315.

¹⁹ DOĞANAY, s. 552.

²⁰ DOĞANAY, s. 552. Bir başka örnek ise Pyrene Co. v. Scindia Steam Navigation Co. Davasıdır. Bu davada emtia gemiye teslim edilmeden evvel taşıyıcının ihmalden ötürü yük hasara uğramış, hasar satıcının üzerinde olduğundan alıcıdan satış bedelini talep edememiştir (<https://www.lawteacher.net/cases/pyrene-co-v-scindia-navigation.php>, E. T. 06.04.2023). Yine Inglis v. Stock davasında da hasarın yükleme ile alıcı ithalatçıya geçeceği belirtilmiştir (<https://vlex.co.uk/vid/inglis-v-stock-793760341>, E. T. 06.04.2023)

²¹ SAYHAN, s. 123; TAŞKIN, s. 266.

²² Mehaz Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu (VVG) ise böyle bir geçersizlik hükmü ihtiva etmemektedir. İlgili kanuna göre sigorta sözleşmesinin başlangıcında menfaat bulunmadığı takdirde sigorta ettirenin prim ödemekle yükümlü olmadığını düzenlemekte ancak somut olayın şartlarına sigortacı uygun bir ücret talep edebilecektir (SCHMITZ GAGNON, ROOS, s. 207).

²³ SAYHAN, s. 125. Mülga TK döneminde menfaatin eksik olduğu sigorta sözleşmelerine uygulanan yaptırımın türü butlan olarak düzenlenmiştir (TAŞKIN, s. 270). Menfaatin sözleşmenin yapıldığı anda mevcut olmaması ancak daha sonra menfaate sahip olunarak bu eksikliğin giderilmesi mümkün değildir. Sözleşmenin geçerli sayılabilmesi için sözleşme süresi boyunca menfaat var olmak zorundadır (SOPACI ÖZTUNA, s. 115).

hâkim re'sen dikkate alacaktır²⁴. Sonuç sigorta ettiren prim ödemekle, sigortacı da rizikoyu taşımakla yükümlü olmayacaktır ancak sigorta ettiren prim ödemesinde bulunduysa bu takdirde sigortacıya yönelteceği sebepsiz zenginleşme istemiyle ödediği tutarı geri isteyebilecektir. Bu nedenle gerekçede kesin hükümsüzlük yerine yokluk yaptırımının belirtilmesi tartışmaya açıktır²⁵.

E. Sigortacının Lütuf Ödemeleri

Zarar sigortalarında sigortacının asli edimlerinden ilki sözleşme ile teminat rizikoyu taşıma yükümlülüğüdür. Sigortacının diğer bir asli edimi ise sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesinden sonra ortaya çıkan zararını sigorta bedeline kadar tazmin etmektir²⁶. Belirtmek gerekir ki sigorta tazminatının geçerli bir sigorta sözleşmesinden doğan borcun ifası şeklinde ortaya çıkması gereklidir. Şayet geçerli bir sigorta sözleşmesinin olmamasına rağmen sigortacı sigortalıya “sigorta tazminatı” adı altında bir ödeme yapıyorsa bu ödemenin adı “lütuf” ödemesi olacaktır bunun sonucu yapılan ödeme TTK m. 1472’nde düzenlenen halefiyet hükümlerine tabi olmayacaktır²⁷.

²⁴ OĞUZMAN, BARLAS, s. 175. *Şeker Öğüz* ise sigorta sözleşmesinin klasik iki taraflı sözleşme tipinden farklı niteliğe sahip olduğunu ancak sinallagmatik sözleşmelerde yer alan hükümlerin kıyas yoluyla sigorta sözleşmelerine uygulanabileceği görüşündedir (ŞEKER ÖĞÜZ, Sigorta Sözleşmesi, s. 1055).

²⁵ Alman hukukunda menfaat söz konusu olmadan yapılan sigorta sözleşmelerine bir yaptırım bağlanmamakla birlikte sigorta ettirenin haksız kazanç elde etmek amacıyla menfaati olmadan sigorta sözleşmesi akdetmiş olması durumunda yaptırım, kesin hükümsüzlük olarak düzenlenmiştir (SCHMITZ GAGNON, ROOS, s. 207). Söz konusu düzenlemeyi yola çıkarak hukukumuzda sigorta sözleşmesinin başlangıcındaki menfaat eksikliği kesin hükümsüzlük yaptırımı olarak anlaşılmalıdır (TAŞKIN, s. 271). *Ünan*, TTK’da yer alan söz konusu hükmü eleştirmektedir. Müellife göre menfaatin var olması gereken an rizikonun gerçekleştiği an olmalıdır. Müellif bu görüşünü menfaat kavramının zararlar ile ilgili olduğunu ve teminat altına alınan riziko gerçekleştiği anda zarara uğrayan şahsın menfaat sahibi olan kişi olacağını ayrıca daha sonra ortaya çıkması muhtemel menfaatlerin de sigortalanabileceğinin de göz önüne alınması gerektiği savına dayandırmaktadır (ÜNAN, Cilt I, s. 85). *Ulaş* ise sözleşmeyi ayakta tutma (favor negotii) ilkesinden yola çıkmakta, sözleşmenin akdedilmesi sırasında var olmayan menfaatin daha sonra ortaya çıkması sonrasında eğer sigorta ettiren iyi niyetli ise sözleşmeyi geçerli saymak gerektiği görüşündedir (ULAŞ, Tasarı, s. 205).

²⁶ KENDER, s. 332; YAZICIOĞLU, ŞEKER ÖĞÜZ, s. 162; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s. 135. “Ex gratia” lütuf, ihsan anlamına gelmektedir. Sigortacılık uygulamasında, kural dışı veya karşılıksız anlamında bu kavram kullanılmaktadır (OMAĞ, s. 85; YÜCESAN, s. 86). *Ulaş*’a göre “ex gratia” ödemeler müşteriye hoş görünmek ve ileride daha çok iş yapabilmek için yapılan ödemelerdir (ULAŞ, Sigorta, s. 229).

²⁷ Zira TTK md. 1472’nin lafzına bakıldığında geçerli bir sigorta sözleşmesinin varlığı, sözleşmenin geçerli olduğu süre içerisinde ve sözleşmede teminat altına alınan konularda ödeme yapılmasını ifade eder. Bedelin ödenmesi ise sigorta ettirene yahut yetkili temsilcisine, usulüne uygun olarak yapılan ödemeyi ifade etmektedir. Sigorta ettirenin dava hakkının bulunması gerekmektedir (YAZICIOĞLU, s. 340; ATAMER, s. 239; OMAĞ, 86). Örnek olarak Yargıtay 11.HD. E. 7656, K. 9238, T. 23.11.2000 sayılı kararında “*Davacı sigortacının sigorta teminatı kapsamı dışında kalan sigortalısının zararını gidermesi bir hatır ödemesi (“ex gratia”) niteliğinde olmakla bu ödeme açısından halefiyete dayalı rücu davası açma hakkı bulunmamaktadır*” şeklinde hüküm tesis edilmiş ve kanaatimizce isabetli bir biçimde “ex gratia” ödemeler neticesinde sigortacının kanuni halefiyet hakkının söz konusu olmadığı hüküm altına alınmış olmaktadır. Aynı yönde bkz. ÇELİK, LALE, s. 418; ARAL ELDELEKLİOĞLU, s. 998.

Bu durumda ise sigortacı, yapılan ödemeye karşılık sigorta ettirenin sorumluya karşı sahip olduğu alacak hakkını devralabilecek ve lütuf ödemesini bu devrin ifası olarak kabul edebilecektir²⁸. Bu alacağın devrinin adi yazılı şekilde yapılması gerekir. TBK m. 15/II hükmünün dikkate alınmasıyla devreden sigorta ettirenin imzasının yeterli olduğu kabul edilmelidir²⁹.

SONUÇ

Avrupa’da sanayi devrimi sonucu artan hammadde ihtiyacının deniz aşırı satışlarla sağlamak isteyen müteşebbislerin tuttukları gemilerle yolculuğa çıkmayıp satıcıdan kendi belirledikleri gemiye malların teslimini isteme sonucu ortaya çıkan FOB teslimler, satıcı ile alıcı arasında yapılan sözleşmeye konulan kayıtlardan ibarettir. Bu tip kayıtlarda satıcı ihracatçı alıcı ithalatçının belirlediği geminin taşıyanına emtiayı teslim etmekte ve yüklemeye kadar geçen masrafı üstlenmektedir. Bu tip teslim türlerinde satıcı ihracatçının sigorta ettirme yükümlülüğü bulunmamakla birlikte şayet sigorta sözleşmesi yaptırmak istemesi durumunda söz konusu emtianın riske uğraması bakımından malvarlığında ortaya çıkacak olan sigorta menfaati emtianın gemiye teslim edilmediğine göre değişecektir. Şayet taşıma konusu olan emtia gemiye teslim edilmediyse bu durumda hasar satıcının üzerinde olacak, emtia konusu malların hasar yahut ziyaya uğraması durumunda satıcı satış bedeline kavuşamayacaktır. Diğer ihtimalde taşıma konusu olan mallar gemiye teslim edildiyse, satıcı olan ihracatçının söz konusu mallar hakkında sigorta ettirilebilir bir menfaati kalmayacak satış bedeline her halükârda kavuşacaktır. Zira artık hasar alıcı ithalatçıya geçmiş, alıcı ithalatçı sigortalanabilir menfaatin sahibi olmuştur. Bu andan itibaren ortaya çıkan hasara, somut olayda emtiaların çalınması, artık alıcı katlanacak ve buna rağmen satıcıya satış bedelini ödemek zorunda kalacaktır.

Çalışmanın konusu olan kararda ise Yargıtay kanaatimizce tartışmaya açık bir biçimde satış bedelinin tahsilinden hareketle menfaat değerlendirmesi yapmış ve bu durumun sonucu

²⁸ Uygulamada sigorta ettirenden alınan ibranameler ile daha çok bu yol tercih edilmektedir (ÜNAN, Cilt II, s. 245). Şeker Öğüz, ibranamelerde yer alan belgelerin her zaman irade uyumunu göstermeyeceği görüşündedir (ŞEKER ÖĞÜZ, Halefiyet, s. 1649. Aksi yönde bkz. BALDUĞ, s. 111). Sigortacının teminat kapsamı dışında kalan hasar için yapmış olduğu ödemeyi ne şekilde geri alabileceğine ilişkin alacağın devri bakımından Yargıtay 11.HD, E.14337, K.11914, T. 05.12.2005 sayılı kararında “*Sigortacı ex gratia ödeme halinde TTK.m.1472 uyarınca halefiyet hakkını kazanamayacağından dava dışı sigorta ettiren kaza ile ilgili olarak uğradığını iddia ettiği zarar nedeniyle davalıdan talep edebileceği alacağını BK.m.183 ve devamı maddeleri uyarınca davalı şirkete temlik etmişse davacının sigorta ilişkisi dışında alacağın temlik hükümlerine göre talep hakkı bulunmaktadır*” şeklinde hüküm tesis edilmiştir (ÇELİK, LALE, s. 436, ARAL ELDELEKLİOĞLU, s. 998).

²⁹ NOMER, s. 518.

olarak bedelin tahsil edilmediği durumlarda satıcının sigortalanabilir bir menfaatinin olduğunu kabul etmiştir. Fakat Yargıtay’ın bu yaklaşımı borçlar hukuku ve sigorta hukukunun genel ilkelerine uymamakta ve satış bedelinin ne zaman ödeneceği ile taşıma konusu olan emtiaya ilişkin riskin ne zaman alıcıdan satıcıya geçeceği göz ardı edilmiş olmaktadır.

Belirtmek gerekir ki riskin ithalatçı alıcı üzerinde olması, taşıma anında malların hasarlanması durumunda şayet satış parası ödenmediyse alıcı ithalatçının satış bedeli ödeme yükümlülüğünün aynen devam ettiği anlamına gelmektedir. Satıcı ihracatçının alacağı malların hasar ve zıyaıyla uğramasından olumsuz olarak etkilenmemekte satış bedeli alacağını alacak sigortası ile koruyabilmektedir. Ayrıca şayet alıcı ithalatçı satış bedelini malların gemiye tesliminden önce ifa etmişse bu durumda söz konusu satış bedelini geri isteyememektedir. Yine altını çizmek gerekir ki INCOTERMS 2020 kuralları da satıcıya herhangi bir sigorta yaptırma yükümlülüğü yüklememektedir. Yük sigortası yaptırmak isteyen satıcı ihracatçı burada ancak malların gemiye teslimine kadar menfaat sahibi olduğundan bu dönem için sigorta sözleşmesi akdedebilmektedir. Emtianın gemiye tesliminden sonraki taşınması sırasındaki hasarın taşıma başında alıcı ithalatçıya geçtiği FOB satışlarda satıcının yük sigortası yaptırmakta sigortalanabilir menfaati bulunmamaktadır. Sigortalanabilir menfaat yukarıda da ele alındığı üzere gerçekleşecek riziko sebebiyle kişinin zarara maruz kalacak olması durumunda mevcuttur. Söz konusu olayda da satıcı ihracatçının rizikonun gerçekleşmesi sonucunda zarara uğramayacağı açık olduğundan menfaat sahibi sayılmaması gerekir. Yargıtay’ın belirttiği satış bedelinin tahsil edilememesi yük sigortalarının konusunu oluşturmaz ilgili sigorta türü aktif zarar sigortalarının bir başka kolu olan alacak sigortalarına isabet etmektedir.

Bu nedenle söz konusu olayda satıcının sigortalanabilir menfaati olmadığından, yapılan sigorta sözleşmesi TTK m. 1408 uyarınca başlangıçtaki objektif imkânsızlık olan menfaat eksikliğinden dolayı geçersiz sayılacak menfaat sahibi olmayan “sözde” sigortalıya yapılan ödeme ise “ex gratia” yani bir lütuf ödemesi olacaktır. Bu ödemeler TTK m. 1472 uyarınca halefiyet hakkı vermediğinden ötürü sigortacı sorumlu kişilere karşı halefiyete dayanan rücu talebinde bulunamayacak ancak borçlar hukukunun genel ilkelerine dayanan alacağın devri hükümlerine göre sorumludan talep edebilecektir.

Özetle menfaat eksikliği nedeniyle geçersiz olan bir sigorta sözleşmesine istinaden yapılan ödeme lütuf ödemesi teşkil ettiğinden Yargıtay’ın satış bedelinin tahsilinden hareketle davayı bozması isabetsizdir. Kanaatimizce teslimin yapılmasından hareketle satıcının menfaat sahibi olmadığını bu nedenle de yapılan ödemenin geçersiz olduğunu kabul edilmelidir.

KAYNAKÇA

- ARAL ELDELEKLİÖĞKLU, İ. (2016). Yangın Sigortalarında Yapı Malikine Rücu. Cevdet Yavuz ʼa Armağan (Cilt II). (G. ANTALYA, M. TOPUZ, Düzenleyenler), 985-1023.
- ATAMER, K. (2019). Geçmişe Etkili Sigorta. Prof. Dr. Sabih Arkan ʼa Armağan (İ. KIRCA, M. GÜREL, B. ŞİT İMAMOĞLU, İ. M. YENER, U. TEKİN, İ. BEKTAŞ, Düzenleyenler), İstanbul, 223-243.
- AYHAN R., ÇAĞLAR, H., ÖZDAMAR, M. (2021). Sigorta Hukuku (5.b.). Ankara.
- ATMEH, M. S. (2012). Regulation Not Prohibiton: The Comparative Case Against The Insurable Interest Doctrine. Northwestern Journal Of International Law & Business, 32 (1), 93-140.
- BAGRIAÇIK, A. (2004). Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri (8. b.). İstanbul.
- BALDUĞ, E. Y. (2021). Zarar Sigortalarında Sigortacının Lütuf Ödemesi Kavramı ve Sonuçları. Terazı Hukuk Dergisi, 16 (173), 108-116.
- BRÄNDLE, J. (1936). Die Überseekaufklauseln CIF und FOB Unter Berücksichtigung der Deutschen, Englischen und Fransözischen Rechtsprechung. Verlag von Stämpfli&Cie. Bern.
- BIGG, W. W., PENFOLD, R. D. (1960). Ranking, Spicer and Pegler's Mercantile Law: Incorporating Partnership Law and the Law of Arbitration & Awards Mercantile Law. London.
- BOZER, A. (1981). Sigorta Hukuku. Ankara.
- ÇALIŞKAN, Y. (2021). Uluslararası Satımda 2020 INCOTERMS Kuralları ve Hasarın Geçışı. Public and Private International Law Bulletin, 41 (1), 231–259.
- CEBE, M. S. (2018). Uygulamalı Sigorta Hukuku. İstanbul.
- ÇAĞA, T., KENDER, R. (2006). Deniz Ticareti Hukuku (Cilt 2). İstanbul.
- ÇELİK, S., MUKTEDİR, L. (2007). Özetli – İhtihatlı – Uygulamalı Sigorta Hukuku (Cilt II). Ankara.
- ÇEKER, M. (2022). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ʼna Göre Sigorta Hukuku (19.b.). Adana.
- CLARKE, M. A., BURLING, J. A., PURVES, R. L. (2009). The Law of Insurance Contracts

(6. b.). London.

CHUAH, J. C. T. (1998). Law of International Trade. London.

DOĞANAY, İ. (1990). Türk Ticaret Kanunu Şerhi (3.b., Cilt 1). Ankara

EKŞİ, N. (2020). Milletlerarası Ticaret Hukuku (4.b.). İstanbul.

ERCAN, T. (2021). Incoterms 2020 Kılavuzundaki Teslim Şekillerinin Analizi, Gaziantep University Journal of Social Sciences. 20 (3), 1187-1199.

ERDEM, E. (1996). Denizaşırı Satış Olarak FOB Satış. BATİDER, XVIII (4).

HAAGE, H. (1958). Das Abladegeschäft. Cram, De Gruyter&Co. Hamburg.

HODGIN, R. (2022). Insurance Law, Text and Materials (2.b.). London,

INCOTERMS (2020). International Chamber Of Commerce. 723ET.

KARA, E. (2020). Sigortalanabilir Menfaat İlkesi. İstanbul.

KENDER, R. (2021). Türkiye 'de Hususi Sigorta Hukuku (17.b.). İstanbul.

KÖKSAL, T. (2012). Milletlerarası Ticaret Hukuku. İstanbul.

MACLINTYRE, E. (2007). Business Law (3. b.). Great Britain.

NOMER, H. N. (2020). Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Beta Yayınları. İstanbul.

OĞUZMAN, K., BARLAS, N. (2021). Medeni Hukuk (27b.) İstanbul.

OMAĞ, M. K. (2011). Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti. İstanbul.

RAMBERG, J. (1999). ICC Guide To Incoterms 2000 (Understanding and Practical Use).

REUVID, J., SHERLOCK, J. (2008). The Handbook of International Trade A Guide To Principles and Pratice of Export (2.b).

SAYHAN, İ. (2021). Sigorta Sözleşmelerinin Konusu. Ankara.

SEVİNÇ, A. (2011). Incoterms. İstanbul.

SCHMITZ, G., ROOS, S. (2009). Kommentar zur Bauleistungversicherung.

SELLMAN, P. (2004). Law of International Trade (4. b.). London.

SWISHER, P. N. (2015). Wagering on the Lives of Strangers: The Insurable Interest Requirement in the Life Insurance Secondary Market, 50 Tort Trial Ins. Prac. L.J., 703-745.

- STEMPEL, J., SWISHER, P., KNUTSEN, E. (2021). Principles Of Insurance Law (4.b.). New Jersey.
- ŞEKER ÖĞÜZ, Z. (2000). Sigorta Sözleşmesinin Hukuki Niteliği Üzerine, Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, (N. BARLAS, A. KENDİGELEN, S. SARI, Düzenleyenler). İstanbul (Sigorta Sözleşmesi).
- ŞEKER ÖĞÜZ, Z. (2012). Halefiyet Koşulları Gerçekleşmediğinde Sigortacının Rücu Talebi Hakkında Alacağın Temlik Hükümlerine Göre Karar Verilebilir Mi? Rona Serozan 'a Armağan (B. İ. ENGİN, Düzenleyen). İstanbul (Halefiyet).
- SOPACI ÖZTUNA, B. (2018). Sigorta Konusu Menfaatin Yokluğunun ve Menfaat Sahibi Değişikliğinin Sözleşmeye Etkisi. Sigorta Hukuku Sempozyumları (S. ÜNAN, E.YAZICIOĞLU, Düzenleyenler) 111-116.
- TANDOĞAN, H. (1988). Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (5.b.). Ankara.
- TAŞKIN, M. (2017). Zarar Sigortalarında Menfaat Eksikliği. BATİDER, XXXIII (1), 261-289.
- THOYTS, R. (2010). Insurance Theory and Praticce. Newyork.
- TODD, P. (1954). Bills of Lading and Banker 's Documentary Credits. London.
- TOPSOY, F. (2015). Başkasının Hayatı Üzerine Yapılan Sigorta Sözleşmelerinde Menfaat. BATİDER, 31 (2), 131-160.
- ULAŞ, I. (2012). Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku (8.b.). İstanbul (Sigorta).
- ULAŞ, I. (2005). Uygulamacı Gözü ile Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Bakış. BATİDER, XXIII (2), 189-210 (Tasarı).
- ÜNAN, S. (2016). Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Genel Hükümler (Cilt I), İstanbul (Cilt I).
- ÜNAN, S. (2018). Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Zarar Sigortaları (Cilt II). İstanbul (Cilt II).
- ÜNAN, S. (2020). Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Yargı Kararları (Cilt VI). İstanbul.
- ÜNAN, S. (2021). Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Yargı Kararları (Cilt VII). İstanbul.

VALIOTI, Z. (2004). Passing of Risk in International Sale Contracts: A Comparative Examination of The Rules on Risk Under The United Convention on Contracts for the International Sale of Goods and INCOTERMS 2000. Nordic Journal of Commercial Law, (2), 2-51.

VAUGHAN, E., VAUGHAN, T. (2013). Fundamentals of Risk and Insurance (10.b.). Hoobey.

YAZICIOĞLU, E., ŞEKER ÖĞÜZ, Z. (2022). Sigorta Hukuku (5.b.). İstanbul.

YAZICIOĞLU, E., (2017). TTK'nın Mal Sigortalarında Sigortacının Halefiyetine İlişkin Düzenlemesi Hakkında. İKÜHFD, 16 (2), 331-363.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

<https://lawexplores.com/insurable-interest/>

<https://mevzuat.kararara.com/viewtopic.php?t=116183>

<https://www.kazanci.com.tr/>

<https://www.lawteacher.net/cases/pyrene-co-v-scindia-navigation.php>

<https://vlex.co.uk/vid/inglis-v-stock-793760341>

<https://scholarship.richmond.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2162&context=law-faculty-publications>

<https://www.legislation.gov.uk/apgb/Geo3/14/48/introduction?view=plain#commentary-c9186251>

<https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/njilb/vol32/iss1/3/>